

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Головне управління освіти і науки Черкаської облдержадміністрації
Відділ освіти Кам'янської райдержадміністрації
Кам'янський еколого-економічний ліцей
Кам'янської районної ради Черкаської області

Духовне добро

2012 рік

*Поспішаймо робити добро.
Духовне добро...*

О. Жалдак

ДИПЛОМ

ЛАУРЕАТА ПРЕМІЇ

ІМ. НАРОДНОГО УЧИТЕЛЯ О.А. ЗАХАРЕНКА

Черкаський обком Профспілки
працівників освіти і науки України

нагороджує

Гетьман Людмилу Іванівну,

вчителя основ економіки і права Кам'янського еколого –
економічного ліцею Кам'янської районної ради Черкаської
області, за опис досвіду організації навчально – виробничої
практики з економіки

Голова обкому
Профспілки працівників
освіти і науки України

м. Черкаси
26 травня 2005 р.

О.Д.Жалдак

Духовне добро

Зміст

Чумаченко О.А. Через терни до зірок.	4
Соколова Г.П. Проблема формування мовної особистості на основі вивчення творчої спадщини О.А. Захаренка.	8
Гетьман Л.І. Педагогіка конкретної мети.	17
Бугакова Л.Н. Як я реалізую ідею О.А. Захаренка під час проведення екологічних заходів.	21
Ювшин Л.В. Щоб людина довше жила, треба, щоб не старіла душа.	26

Через терни до зірок

*Ми – це не безліч стандартних «я»,
а безліч Всесвітів різних.*

(Василь Симоненко)

Зима... Свище вітер за вікном, потріскує у грубі розпалене вугілля. Тихо, заворожуюче лине голос старенької учительки: «Настане час, дітки, коли ви зможете спілкуватися зі своїми друзями з будь-якої точки планети і бачити своїх співрозмовників». «Оце дива», – думали ми, малі діти, у далеких 70-х.

Як же відчувається сьогоднішній ліцеїст? Чи є щось дивним для нього?

Так, є. Це потреба користуватися новітніми інформаційними технологіями. Юні переконані: повноцінне функціонування людини в сучасному світі без комп'ютерних технологій неможливе. Життя ж бо вимагає динамічної рівноваги між особистістю і навколишнім світом: якщо є інформація, її потрібно освоїти. Громадяни майбутнього інформаційного суспільства, для яких здатність до людських комунікацій, активне оволодіння науковою картиною світу, гнучка зміна своїх функцій у праці, відповідальна позиція і розвинена планетарна свідомість стануть початковою життєвою потребою, формуються уже сьогодні.

Говорячи про педагогічні інновації у практиці ліцею, хочу наголосити на тому, що саме інформаційні технології дають простір для творчості, польоту думки, вираження внутрішнього «я» кожної особистості. Із сучасної школи зникла буденність. Кожного дня можна творити, наприклад, створюючи нові альтернативні види біопалива чи досліджуючи районвані сорти яблук та презентувати результати на конференції науково-

практичного товариства за допомогою інтерактивної дошки. Ліцеїсти, використовуючи сучасні Інтернет-технології, конструюють і створюють еколого-економічні інформаційні системи, такі як «Технології утримання та розмноження страусів в умовах Черкащини», «Web-сайт державного підприємства Кам'янський спиртогорілчаний комбінат», «Інтерактивні тести з інформатики для 9 класу», які отримують Дипломи переможців у категорії Web-розробки на Всеукраїнських конкурсах. Використовуючи комп'ютерні імітаційно-моделювальні програми, наприклад, програми з імітації експерименту, учитель і учень досліджують закономірності, які недоступні для спостереження в природних умовах.

Фото: Олег Соболь отримує грамоту від Президента національної академії наук України Б.Є.Патона за вагомі результати в МАН України (інформаційно-телекомунікаційні системи та технології)

Мікросвіт, який може створити для себе кожен, має об'єднуватися великою ідеєю освоєння всіх галузей знань. Відкритість освіти дає можливість дітям створити власну траєкторію самоосвіти. Як добре заглянути у світ економіки чи історії, коли міркуєш про владу золота над людською особистістю. Ось шлях до інтеграції предметних галузей знань!

За роки існування ліцею учнями здобуто 22 перемоги з інформатики на обласному етапі конкурсу науково-дослідницьких робіт Малої академії наук (1 місце - 7, 2 місце - 9, 3 місце - 6).

Заліський Денис – переможець Всеукраїнського відкритого конкурсу учнівської молоді з інформаційних технологій у номінації програмування 2008 року (Borland Delphi).

Штрик Руслана – переможець Всеукраїнського етапу конкурсу МАН у секції інформаційні, телекомунікаційні системи та лабораторії віддаленого доступу 2009 року.

Ходоровська Віолетта здобула бронзову медаль Міжнародного конкурсу комп'ютерних проєктів INFOMATRIX 2011 (Бухарест) у категорії "програмування" (JavaScript).

Іванчина Анна, Попов Ярослав, Безверха Ірина, Ходоровська Віолетта стали призерами Всеукраїнського чемпіонату з інформаційних технологій "Екософт" 2008-2011 років.

Щороку команда ліцею здобуває призові місця на обласному конкурсі на кращого користувача ПК у номінаціях «Word», «Excel», «PowerPoint».

Пружним джерелом б'є пісенна українська душа, прагне, щоб її почули, відгукнулися добрим словом... Будь ласка, заходьте до нашої світлини, ім'я якої «Камелія», пийте із чистого «Джерельця» цілюще слово. «Не все те невірне, що тобі незрозуміле», – навчав філософ Григорій Сковорода. Отож, треба іти вперед, до майбутнього, і, можливо, сьогоднішні непосидючі учні відкриють нові світи. Адже йдуть через терни до зірок!

Чумаченко Олег Анатолійович,

директор Кам'янського еколого-економічного ліцею,

вчитель-методист інформатики

**Проблема формування мовної особистості
на основі вивчення творчої спадщини О.А. Захаренка
(до 75-річчя з дня народження педагога-академіка)**

У контексті оновлення змісту освіти шляхом перенесення акцентів на конкретну людину, розв'язання проблеми виховання духовних цінностей неможливе без глибокого дослідження й упровадження в практику педагогічних надбань минулого. Педагогічні ідеї визначних прогресивних діячів, освітян-новаторів дають можливість більш ефективно формувати систему оптимального освітнього процесу, застосовувати педагогічно доцільні форми й методи виховання в оптимальних умовах.

Вагомим внеском до теорії і практики вітчизняної педагогіки є спадщина видатного освітянина, народного вчителя, академіка АПН, директора Сахнівської загальноосвітньої школи Корсунь-Шевченківського району Черкаської області Олександра Антоновича Захаренка.

Сахнівську школу називали школою-родиною, духовним центром. Олександр Антонович Захаренко – народний учитель СРСР, заслужений учитель України, народний депутат Верховної Ради СРСР двох скликань, дійсний член АПН України, сахнівський чарівник, учитель-академік, духовний батько – залишився навіки у серцях вдячних колег, учнів і їхніх батьків, земляків. Кам'янська земля, де народився Олександр Антонович, пишається ще одним своїм славним сином, який приніс їй не тільки добру славу, а й збагатив уроками мудрості, життєвої правди, добра і гуманізму.

Значний матеріал для вивчення спадщини педагога-новатора дали наукові конференції, присвячені 70-річчю від дня народження О. А. Захаренка. В Уманському державному педагогічному університеті ім. П. Тичини

проведено конференцію на тему: «Концепція «Філософія серця»: від Григорія Сковороди до Олександра Захаренка». Матеріали цього наукового зібрання зацікавили багатьох учителів-практиків, а постать талановитого українського педагога ХХ століття, аналіз його авторської методики виховання грамотної, інтелігентної, духовно здорової, творчої особистості стали предметом глибокого і всебічного вивчення. Теоретичний доробок О. А. Захаренка становить понад 300 наукових праць з проблем виховання духовних цінностей у дітей і молоді. Найбільш відомі з них: «Школа над Россю», «Поради колезі», «Енциклопедія шкільного роду», «Серце учителя б'ється нерівно», «Живімо за законами добра і краси». На думку О. А. Захаренка, комплексність духовного виховання, спільність зусиль школи, сім'ї й громадськості, сконцентрованість, єдність цілей і дій представників макросередовища дає позитивні результати. У цьому контексті взаємозалежність між різними чинниками освітнього процесу в традиційних моделях і в запропонованій О. А. Захаренком. Зокрема вчений-педагог виокремив перед школою як базові такі завдання: формувати кращі якості кожної дитини, кожної молодої людини, що притаманні українському народу – моральність, чуттєве ставлення до природи, світу, силу волі, почуття обов'язку «...перед сім'єю, сусідами, односельцями, Батьківщиною», людську гідність, шляхетність (порядність): сприйняття красивого і в природі, і в суспільстві, і в людині як основи людського буття; здатності до милосердя, саморозвитку й самовдосконалення. Авторська школа ставить своїм завданням «навчити дітей бачити красу світу і берегти її» [6].

Власною життєвою позицією, щоденною учительською працею і громадською діяльністю Олександр Антонович доводив, що носієм української ментальної мовленнєвої культури є саме вчитель. Яскраве, образне, педагогічно доцільне слово рідної мови є «головним знаряддям

засіву людяності в дитячих душах, засобом цілісного бачення світу, формування національної психології, характеру, світогляду особистості»[1].

Людину можна пізнати лише через її мову, а мову – лише звернувшись до її носія. Вивчення наукових праць О. А. Захаренка дає змогу вироблення певної концепції у формуванні мовної особистості нинішніх школярів, майбутніх громадян України. Науковці наголошують на таких основних рисах мовної особистості:

- виражена в мові і через мову, реконструйована в основних своїх рисах на базі мовних засобів, яка акумулює в собі психічний, соціальний, культурний, етичний та інші компоненти, відображені через її мову в дискурс;
- сприймає зміни в мові, прилаштовує своє мовлення до вимог чинних реалій, формує для себе фрагменти нової мовної картини світу;
- добре володіє системою лінгвістичних знань, репродукує мовленнєву діяльність, має навички активної роботи зі словом, дбає про мову і сприяє її розвитку[2].

Отже, генетичну основу української мовної особистості становлять національно-культурні традиції, мовна свідомість і самосвідомість, соціальні, соціолінгвістичні, психологічні характеристики мовного колективу. Поняття мовної особистості включає в себе також інтелектуальну здібність породжувати нові знання на основі нагромаджених з метою пояснення всієї сукупності як своїх дій, так і дій інших мовних особистостей [3].

Подані вище характеристики повною мірою визначають мовну особистість О. Захаренка, що сформувалася під впливом соціальних та історико-культурних умов: сім'я, рідна мова, навчання, учительська праця, постійна самоосвіта, вивчення праць відомих педагогів, психологів, методистів. Особливу роль у формуванні мовної особистості, на думку

О. Захаренка, відіграє «спілкування із дружелюбними, доброзичливими, лагідними людьми[4]»: односельцями, колегами, визначними культурними і громадськими діячами. Ми, земляки Олександра Антоновича, кам'ячани, маємо підстави вважати, що основи мовної культури майбутній учитель отримав у родині. Із самого дитинства Сашко привчився вдумливо ставитися до слова, бути коректним, стриманим. Він, як і кожен мудрий селянин знав, що слово має вигрануватись, перш ніж бути вимовленим. У одному із творів Захаренко згадує: «Колись батько казав мені: «Слова, що ліки, – допомагають людині, лишень коли вони сказані від душі, не забруднені карбованцевим брудом».

Вивчення праць педагога-новатора дає змогу стверджувати: Олександр Антонович Захаренко – «носій елітарної мовної культури», «сильна мовленнєва особистість», вроджений оратор, котрий блискуче володів українським словом, багатством лексики, виражальними мовними засобами, вмів точним, влучним словом зацікавити, переконати, спонукати, заохотити. Манера, стиль спілкування мудрої, порядної людини були демократичними. Це вмотивовувалося високим рівнем загальної культури, мовної та комунікативної компетенцій, здібностями до розвитку свого творчого потенціалу. [7] Мовлення сахнівського директора вражало точністю і в той же час було схоже на мистецький твір, нагадувало переливи світла і кольору. Комунікативно доцільне й емоційно насичене, переконливе мовлення педагога ефективно впливало на думки і почуття учнів, працювало на виховання гармонійної особистості.

О. Захаренко вважав, що учитель буде успішним лише за умови доброго знання «рідної коліскової мови», «Шевченкової мови», «її величавої краси, голубиної ніжності, коханої щедрості, солов'їної музичальності [8]». Кожна дитина – це творча особистість, яка розвиває себе засобами мови. Тож працюючи з дітьми, учитель має, за порадою Олександра Антоновича,

«стежити за чистотою власної мови, культурою висловлювань, адже мова – це національна святиня, її треба берегти, формувати авторитет нації [9]».

У педагогічних роздумах О. Захаренка знаходимо критерії професійно-мовленнєвої культури вчителя: обов'язкове знання норм сучасної літературної мови, використання їх в усних і писемних формах мовлення; володіння термінологічною культурою й педагогічно орієнтованим етикетом; демонстрація учням акуратності і грамотності оформлення всіх видів записів, формування вмінь аналізувати, зіставляти, аргументувати, вдосконалювати навички самостійної роботи з книжкою (складання тез, конспектів, анотацій, рецензій). Особливо наголошував педагог на вмінні учнів працювати зі словниками, довідниками, енциклопедіями.

Вивчаючи тему «Стилістичні засоби лексики», доречною і слушною вважаю пораду педагога-новатора О. Захаренка щодо використання місцевого краєзнавчого матеріалу. Перш за все звертаю увагу учнів на вивчення природи рідного краю, розуміння її неповторності та унікальності. Працюючи з текстом, наголошую на необхідності досконалого володіння словом, використання як лексики власне українського походження, так і слів іншомовного походження. Робота із словниками має бути постійною, потрібно використовувати різні типи словників. Доречно використати такі види завдань: користуючись перекладним словником, перекласти подані слова англійською чи російською мовою; користуючись етимологічним словником, з'ясувати, які з поданих слів утворено від спільних з іншими мовами коренів, визначити сферу функціонування слів, пояснити їх значення за допомогою синонімічних пар – українських відповідників, користуючись словником іншомовних слів.

Тясминський каньйон

Тясминський *каньйон* природа створила два *мільярди* років тому. У синій імлі понад Тясмином видніються минулі віки й губляться сліди бурхливої *цивілізації*. Коли народився Тясмин, що омиває каміння льодовикового періоду, точно встановити неможливо: сотні тисяч, мільйони років тому... Щодо історії розвитку *гідрологічної сітки* Тясмину є різні припущення. Оскільки *басейн* лежить у зоні дії колишнього Дніпровського льодовика, то, можливо, основна *гідрологічна* сітка у басейні утворилася після його відступу. Найсильніший у Європі Дніпровський льодовик відступив у пізньому *палеоліті* (40 – 13 тис р тому). Льодовикові води поширювалися на 20 – 40 кілометрів південніше межі самого льодовика. У період танення льодовика утворилися і численні струмки-притоки Тясмина. На це вказує і сама *територія*, яка надмірно розчленована ярами й балками, що надає поверхні хвилястого вигляду. Балки тут глибокі, з рівними і стрімкими схилами, вкриті листяними лісами, а на піщаних *терасах* – масиви звичайної сосни та ялини. Якщо вірити *геологам*, то неповторної краси долини утворилися в часи танення льодовиків. Чудом природи Черкащини, зі своїми загадками й незвіданими таємницями є Тясминський каньйон, що в Кам'янці, – застигла краса скель, льодовикових мохів, живої води та дерев. З'явився він у результаті *геолого-тектонічних* процесів, які виштовхнули на поверхню землі гранітні породи. Якщо уявою перенестися в найстародавнішу епоху історії Землі, два мільярди років тому, то перед очима постане незвична картина природи нашого краю. Правобережну територію тоді вкривали височенні складчасті гори. Внаслідок діяльності сил природи вони були знищені в наступні геологічні *epochi*. Від цих гір залишилося лише коріння, яке ми бачимо у вигляді твердих кристалічних порід у ярах та долинах. Тясминський каньйон – неповторна пам'ятка природи.

(*О.Ветров, член Всеукраїнської спілки краєзнавців*)

Основним джерелом задоволення мовно-естетичних потреб, засобом впливу на людину та виховання особистості Олександр Захаренко вважав книгу. «Книгу треба берегти – бо то культура, надбання нашої історії. Знай, учителю, від тебе залежить, чи сформований у дитини культ книги. Справжній культ, що викликає смак до літератури, поезії, смак до культури, побуту, культури взаємовідносин між людьми [10]». Тож головне завдання літературної освіти – прищепити учням любов до книги. Особливого значення, як радив Олександр Антонович у своїх книгах, надаю дослідницькій та творчій роботі учнів. У Кам'янському еколого-економічному ліцеї діє літературна студія «Джерельце», у якій працюють майбутні поети, журналісти чи учителі-літератори. Їхні творчі досягнення були представлені на обласному семінарі заступників директорів ліцеїв та гімназій Черкащини, Всеукраїнських семінарах бібліотекарів, методистів-філологів.

Проходили ці заходи на базі літературно-меморіального музею О.С. Пушкіна і П. І. Чайковського, де членам студії вдалося чудово відтворити колорит доби початку ХІХ століття, зобразити господарів маєтку – дворян Давидових. А спонукала до творчості дітей саме книга – роман Сергія Носаня «Голгофа любови», у якій жива історія Кам'янки, поетичне кохання і самозречення в ім'я любові дружини декабриста Олександри Іванівни Давидової. Діти брали участь у творчому вечорі С. Носаня, присвяченому 70-річчю письменника, який проходив у Кам'янській музичній школі, читали уривки з роману, а також власні вірші. Ділилися творчими здобутками і на обласному телебаченні. У прямому ефірі телестудії «Рось» учні мали змогу продемонструвати вміння спілкуватися, вести діалог і читати власні поетичні твори.

Фото: літературна студія «Джерельце»

Продовженням творчого пошуку є науково-дослідницькі роботи Малої академії наук України у відділенні філології і мистецтвознавства у секціях української літератури, літературної творчості та журналістики. Працюючи над вивченням творчості Сергія Носаня, зокрема творів кам'янського періоду, учні провели дослідження на такі теми: «Особливості індивідуального стилю письменника і журналіста Сергія Носаня» (Мороз Яна), «Журналістська творчість С. Носаня кам'янського періоду» (Дорофеева Дарина). У секції літературна творчість представлено роботу Богданової Міллани «У моїй кімнаті жила кольорова тінь (спроба аналізу власної поетичної творчості)».

Мудрий учитель вважав, що треба дбати «...про душу нації, якій так необхідна фізична і духовна чистота [10]». Отже, вивчаючи творчу спадщину

Олександра Антоновича Захаренка, усвідомлюємо, що неоціненне джерело формування національно свідомої мовної особистості – це загальнонародна мова, літературні традиції, висока культура мовлення та любов до рідного краю.

Список використаної літератури

1. Семенов О. Мовне родинознавство(виховний потенціал лінгвокультури рідного краю): Навч. посіб. – К.: Глухів, 2003.
2. Словник-довідник з української лінгводидактики/ За ред. М. Пентилюк. – К., 2003.
3. Мацько Л. Стилїстика української мови: Підручник/ Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько; за ред.. Л. І. Мацько. К., 2003.
4. Захаренко О. Гордієві вузли сучасної школи. Як їх розв'язати// Педагогіка толерантності. – 1999. – №3-4.
5. Захаренко О.А. Поспішаймо робити добро. – Черкаси, 1997. – 28 с.
6. Концепція авторської школи // Дівочі гори. 2003. Трав. С. 2
7. Мацько Л., Семенов О. проблеми мовної культури вчителя у спадщині Олександра Захаренка.//Дивослово. Українська мова і література в навчальних закладах. №3. 2007. с.59.
8. Захаренко О. Захаренко С. 210 шкільних лінійок. Загальношкільні лінійки, проведені в сільській школі протягом 1998 – 2000рр. – Сахнівка. 2002.
9. Захаренко О. Слово до нащадків. – К., 2006.
10. Захаренко О. Поради колезі, народжені в школі над Россю//Освіта України. – 2005. – №59-64.

Соколова Ганна Петрівна,

учитель української мови і літератури

вищої категорії, учитель-методист

Педагогіка конкретної мети

У лютому 2012 року виповняється 75 років із дня народження Захаренка Олександра Антоновича, педагогічна спадщина якого є безцінним внеском у скарбницю національної педагогіки. Саме він був у числі педагогів-новаторів, які започатковували педагогіку співробітництва з оригінальними підходами і методами здійснення виховного процесу.

Кам'янщина по праву гордиться тим, що тут народився і виріс, сформувався як особистість талановитий педагогічними ідеями і вмінням їх реалізувати Олександр Антонович Захаренко. Головне завдання, яке він вирішував протягом своєї педагогічної праці – виховання не байдужих громадян до всього, що оточує людину: до своєї історії і традицій, до праці, до навчання, до пошуку нових ідей і пошуку можливостей їх втілити в життя.

Кращим пам'ятником пошанування видатного земляка будуть практичні справи його послідовників, генерування нових педагогічних ідей, втілення яких здійснюється за допомогою сучасних технологій, про які так мріяв Олександр Антонович. Вшановуючи пам'ять відомої людини, обласний комітет профспілки освіти започаткував премію ім.О.А.Захаренка за пошук нових педагогічних ідей, за втілення в життя передового педагогічного досвіду. Лауреатом премії ім. Захаренка стала Гетьман Л.І. – вчитель-методист економіки і права ліцею, за розробку і організацію навчально-виробничої практики з економіки в установах міста.

- Коли із задоволенням вчаться?

- Тоді, коли із задоволенням навчають!

Щороку протягом восьми років економісти, реалізуючи принцип – від інтерактивних форм роботи до активних, проходять практику в різних

установах міста Кам'янки. Не став винятком і 2011-2012 навчальний рік. 11 клас проходив практику у Кам'янському районному центрі зайнятості, вивчаючи проблему дисбалансу на ринку праці та в управлінні сільського господарства, знайомився з результатами господарювання у сільському господарстві за різних правових форм його організації; 10 клас – у Кам'янській філії Черкаської кредитної спілки "Кредит-Союз", головна мета якого – фінансування фермерських господарств, малого бізнесу, нові методи залучення інвестицій при регіональному переміщенні фінансового капіталу; у Кам'янській філії страхової групи ТАС – вивчення страхування ризиків у малому бізнесі, у рослинництві і тваринництві.

Фото: навчально-виробнича практика Кам'янській філії Кредит-Союзу

Матеріали практики використані при написанні наукових робіт, захист яких приносить нам призові місця на обласних змаганнях, для формування особистості, конкурентоздатної в умовах ринку як на освітньому ринку, так і на ринку праці.

Фото: Всеукраїнський турнір з економіки, м. Суми, 2011 рік.

Виступ Чупака Олександра, призера Всеукраїнських олімпіад з економіки, учня 11 класу, у фінальному бої турніру.

Система сучасних знань із базових шкільних дисциплін досить складна і вимагає як відповідної фахової підготовки вчителів, так і наполегливості учнів. Економічні класи ліцею довго і наполегливо йшли до вершин науки і отримали гарні результати: у 2006 році взяли участь у першому Всеукраїнському турнірі з економіки, а у 2011 році учень ліцею у складі команди області посів друге місце в Україні на турнірі з економіки. Особливо

успішним видався 2010-2011 навчальний рік. Ми вперше зайняли друге місце у Всеукраїнській Інтернет-олімпіаді в Одесі і друге місце на Всеукраїнській олімпіаді з економіки.

Формуванню особистості сприяють і спільні щорічні походи рідним краєм (стежками Холодного Яру, Тясминським каньйоном, гірським Кримом, печерними містами Криму), основну ідею яких можна виразити словами: «Україно! Доки жити буду, доти відкриватиму тебе!»

Творчий процес – тривалий. Постійний, натхненний, свідомий, який наповнює радістю життєві будні і свята.

2 лютого 2012 року відбудуться X міжнародні Захаренківські наукові читання "Науково-педагогічна спадщина О.А.Захаренка як джерело виховання молодого покоління", на яких у контексті сучасних педагогічних виховних завдань досліджуватимуться мотиви виховання дитини мислячої, працьовитої, розумної, порядної.

Гетьман Людмила Іванівна,

вчитель-методист економіки і права Кам'янського еколого-економічного ліцею, дійсний член (академік) Української міжнародної академії оригінальних ідей

Як я реалізую ідею О.А. Захаренка під час проведення екологічних заходів

*Мені здається, що вчитель найосвіченішої країни
має бути схожим на кристал, що постійно сяє
гранями людяності, безмежної доброти і любові до
дітей, гранями вічних ідеалів і переконань*

О.А.Захаренко

Поява в освітянському житті України постаті О.А. Захаренка – подія знакова. Ці рядки продиктовані потребою мого серця, бажанням висловити вдячність людині, яка дала не лише Черкащині, а й усій Україні, світові прозорі і чіткі орієнтири методики виховання грамотної, духовно здорової, інтелігентної, творчої особистості. Лише така особистість, на думку Олександра Антоновича, має стати носієм загальнолюдських цінностей у молодій Українській державі.

Ознайомившись із досвідом О.А. Захаренка, використовую його у професійній діяльності.

Самобутній педагогічний талант Олександра Антоновича поступово розкривався у створеному за його ініціативи навчально-виховному комплексі з усіма умовами для навчання, виховання й розвитку дітей. Система роботи Сахнівської школи спиралась на урахування психологічних, фізіологічних та культурних особливостей розвитку дітей та їх практичному запровадженні в навчально-виховній роботі школи. Через такий комплексний і системний підхід Олександр Антонович Захаренко обґрунтував методологічні засади своєї «педагогіки конкретної мети», яка ставиться перед шкільним колективом, спрямовує його діяльність і об'єднує зусилля всіх у її досягненні. Це кредо Сахнівської школи не потребує додаткового

тлумачення, а конкретизує увагу вчителя на досягненні всією системою створених у школі форм, засобів і методів висунутої, обґрунтованої й конкретизованої мети для кожного учасника педагогічного процесу в певний період діяльності.

О. А. Захаренко був одним із зачинателів педагогіки співробітництва – напряду в радянській педагогіці, що виник у 80-х роках ХХ ст. як протест проти традиційної системи освіти й виховання, яка викликала велику полеміку в педагогічних колах. Педагогіка співробітництва – це система форм, методів і прийомів у навчально-виховному процесі, які спираються на принципи гуманізму і творчого підходу до розвитку особистості – дитини. Саме такий підхід був характерний для педагогіки Олександра Антоновича. Як і інші педагоги-новатори, він висував, обґрунтовував і впроваджував у практику ідеї творчої взаємодії вчителя і учня; навчання без примусу; ідею досягнення поставленої мети; індивідуального і колективного підходів до діяльності учнів; творчого самоврядування; особистісного підходу до виховання; співпраці вчителів з батьками, громадськістю. Олександр Антонович Захаренко є одним із яскравих представників інноваційної освітньої практики. Його концепція авторської школи передбачає:

1. Спрямовання навчально-виховного процесу на поглиблення знань учнів та отримання потрібної і цікавої інформації, яку мають доносити до учнів вчителі.
2. Ретельно турбуватися про здоров'я дітей, про їх фізичну витривалість.
3. Не втрачати надбаня історії. Вивчати традиції і звичаї народу, що прийшли до нас із сивої давнини.
4. Виховувати у дітей патріотичні почуття і гордість за родину, однокласників, односельчан, село, Батьківщину.

5. Обов'язковим предметом школи має бути "Материнство" або "Материнська школа" не лише для учнів, а й для тих жителів села, які збираються стати батьками.

6. Головна вимога школи – якісні і системні знання учнів, участь їх в олімпіадах, конкурсах від шкільного до державного рівня.

7. Випускники школи у своїх знаннях не повинні відрізнятися від учнів престижних закладів.

8. Авторська школа ставить своїм завданням навчити дітей бачити красу світу і берегти її.

Торкнувшись серцем педагогічних ідей О.А. Захаренка, досягнувши атмосферу добра, зацікавленості, творчого шукання кожного прожитого ним дня, кожної великої справи, нині маю й сама активно поширювати його досвід у роботі вчителя хімії. За словами Олександра Антоновича, досвід – це локомотив історії, і хто його не врахує, на йоту не просунеться в розвитку суспільства.

Метою моєї роботи є реалізація ідей О.А. Захаренка – донести до учнівського загалу його педагогічні ідеї; ознайомити учнів із життєвим і творчим шляхом Директора, Учителя, Громадянина, Вченого; визначити ціннісні орієнтири гуманної педагогіки, окреслені в авторських книжках, посібниках, рекомендаціях; сприяти вихованню почуття любові до України, отчого краю, прагненню самовдосконалення, утвердженню активної життєвої позиції.

Втілюючи ідеї Захаренка у свою роботу, я намагаюся формувати у дітей екологічні навички та любов до природи; сприяти активному становленню й самореалізації особистості в сучасному світі; сприяю оволодінню способами практичної діяльності при написанні наукових робіт; забезпечую повноцінний розвиток особистості через інноваційні технології

особистісного спрямування у процесі навчання на уроках хімії, в позакласній та позашкільній діяльності, на заняттях Малої академії наук.

Фото: Бугакова Л.Н. на уроці хімії.

Народна педагогіка стверджує: «Дивись. Не забудь: Людиною будь!»

Хоч сказані ці слова давно, проте не втратили свого значення і понині. Швидше навпаки – сьогодні вони набули особливої актуальності.

Усі мають зрозуміти, що життя прожити лиш для себе, осібно – то порох, що розвіється безслідно. Лише стремління до сяйва, високих ідеалів добра, справедливості, прагнення допомогти людям, бути їм потрібним, бути справедливим – ось що робить людину значною.

На цих загальнолюдських цінностях основує свою роботу педагогічний колективив Кам'янського еколого-економічного ліцею.

Пророчими для нас стали слова О.А.Захаренка: «Якщо хочеш змінити світ на краще, зберегти його чисту красу, незайману святість, почни це робити з себе. І не завтра, а сьогодні, з цієї хвилини!» Цей заповіт став нашим гаслом, бо добре усвідомлюємо, що кожен із нас повинен бути творцем доброго, носієм вічного, і тоді у світі побільшає добра.

У центр педагогічної, батьківської, громадської уваги ми ставимо її величність – Дитину, яка повинна виховуватися на загальнолюдських цінностях: добра, справедливості, любові, толерантності, порядності, поваги до Батьківщини, матері й батька, до скарбниці знань – книги.

Екологічні пратикуми на лоні природи, уроки Гармонії, свято квітів, свято урожаю активізують прекрасне в душах дітей, облагороджують собори дитячих душ, сіють розумне, добре, вічне.

Людина прийшла у цей світ, щоб творити добро і добру пам'ять залишити по собі. Кожен новий день повинен розпочинатися з добрих побажань один одному. Нехай легкокрила пісня благословляє на добрі справи, на процвітання нашої України.

Ми хочемо бачити дітей творцями прекрасного, людьми з красивими душами і високими помислами, щоб відкрили вони чарівні двері свого серця – двері добра та довіри.

*Бугакова Лідія Никифорівна,
учитель хімії вищої категорії,
учитель-методист Кам'янського еколого-економічного ліцею*

Щоб людина довше жила, треба, щоб не старіла душа

Кам'янщина дала світові письменників, учених і художників, державних діячів і славних митців. Серед цієї когорти визначних особистостей постать Олександра Антоновича Захаренка. Кам'янщина пишається своїм академіком Академії педагогічних наук, заслуженим учителем України.

О.А. Захаренко – «Людина з головою вченого і руками робітника».

Головна мета діяльності і самого життя Олександра Антоновича – створити таку школу, щоб діти зростали в ній мислячими, працьовитими, вдячними, чутливими до краси і добра.

Школа Захаренка – це інноваційні методи розвитку особистості дитини. У Сахнівській школі ще в 70-ті роки ХХ століття розпочався процес, який можна умовно назвати «Літопис звичайних справ». Це стосується особливостей організації навчально-виховного процесу школи. Важко провести чітку межу між навчальними і позашкільним процесом: будь-який проект може бути успішно реалізованим тільки в тому випадку, коли учні мають міцні знання, і навички, бажання здійснити якусь мрію спонукає школярів до отримання необхідних знань.

«Поспішай робити добро» – таким було життєве кредо Олександра Антоновича.

Уся його діяльність пронизана турботою про те, як зробити життя радісним і щасливим для учнів, як виховати молодь високої культури, порядності, доброзичливості, працелюбності, чуйності.

Велика увага в школі Захаренка приділялася екологічному вихованню. Як приклад можна згадати те, як діяли діти під час лісової пожежі.

Клас був на вечірній консультації з математики, коли хтось, подивившись у вікно, вигукнув: «Ліс горить, біля річки». Пожежу гасило все село, у тому числі й учні, хто чим міг. Чорні стовбури дерев обкопали, збивши вогонь. Суха трава не допомагала вижити молодим деревцям – таким милим і зеленим ялинкам. Мов свічки, вони спалахували одна за одною.

Саме про цей епізод я розповідаю дітям на уроках біології та екології при вивченні в 11 класі теми «Зміни в біоценозах. Агроценози». Запитую дітей: «Чи відновиться коли-небудь цей молодий лісок?» Після опрацювання матеріалу про сукцесії як процес саморозвитку біоценозів, який відбувається внаслідок взаємодії живих організмів між особою і середовищем існування, та видами сукцесії – первинною і вторинною, діти відповідають ствердно.

Можуть відновитися ліси внаслідок вторинної сукцесії – відновлення природної рослинності після певних порушень (відновлення лісів після пожежі чи лучної рослинності на місці залишеного пшеничного поля). Але головне, підвести дітей до висновків, що ліс потрібно берегти від пожеж. Адже горить ліс лічені хвилини, а росте десятки і сотні років.

У минулому році Київський еколого-натуралістичний центр оголосив конкурс «Збережемо стародавні дерева!» Наш навчальний заклад не був осторонь. Голобородий Сергій, учень 9 класу, написав вірш «Дуб Залізняка», у якому описав велич, красу, живу історію цієї рослини. Шість разів розколювали дерево блискавки, під час війни фашисти бомбили дерево, але воно живе, плодоносить і береже себе на віки.

О.А.Захаренко і його послідовники велику увагу приділяли вихованню любові до природи, її краси, до збереження природи. Вихованці школи Захаренка висаджували клумби, на яких росли різноманітні лікарські рослини (меліса, валеріана, холодна м'ята, звіробій та інші). Вони збирали їх і виготовляли вітамінізований чай «Букет Надросся», який зберігали в мішечках, старанно закритих, щоб запахи не змішувалися. Чай тонізуючий, стабілізує нервову систему.

Клумби біля нашого навчального закладу є дослідницьким полем, де діти вчаться, як підготувати ґрунт, які квіти і коли сіяти, як доглядати, як збирати насіння. Важливою є навіть енергетика, яку мають дитячі руки, весь організм дитини. А деревця та кущі – туї, троянди, посаджені випускниками, є символом їхньої любові до землі.

Ідеї Олександра Захаренка продовжують жити у наших справах. Цікавою з цього приводу є науково-дослідницька моєї учениці, тепер уже студентки Національного університету ім. Б. Хмельницького, Клименко Марини «Агротехніка вирощування деяких видів лікарських рослин у культурі». Лікарські рослини було вирощено на дослідницькій ділянці. По – перше, вони були екологічно чистими, дали більшу біомасу, а головне – ми зберегли види рослин, що вимирали у природі. Лікарські рослини також були дбайливо зібрані, а виготовленими з них чаями смакували учні, вчителі та батьки. На обласному конкурсі-захисті МАН ця робота зайняла I місце.

Діти – майбутні господарі Землі, яку вони повинні зберегти для нащадків. Кожен має посадити хоч би одне деревце, доглянути і виростити його.

Діденко Олександр у своїй науково-дослідницькій роботі «Методи вирощування сіянців і саджанців дуба черешчастого» розкрив значення

лісів для людини, способи їх вирощування, методику догляду за саджанцями. У роботі учень висловив своє бачення проблеми: «Бути чи не бути лісам?»

О.А. Захаренко та його школа багато уваги приділяли екологічному вихованню школярів.

Він говорив, що випускників наших шкіл, як і все людство, хвилює нині три питання :

1. Як прогодувати все зростаюче населення землі, де взяти хліба?
2. Як вирішити проблеми енергетики?
3. Чи хвилює людство і зокрема, українців глобальне потепління планети?

Складні для дітей питання. Та вони, мислячи не ординарно, можуть бути здатні на відкриття, які могли б сколихнути планету. Їхнім фантазіям немає меж.

Наприклад, Майстренко Яна (нині студентка II курсу національного університету ім. Б. Хмельницького) та учень 10 класу ліцею Майборода Ярослав вирішили проблему утилізації відходів різних підприємств міста. У науково-дослідницькій роботі «Використання відходів цукрово-спиртового виробництва як перспективного органічного добрива» вирішено проблему утилізації післяспиртової барди спиртового заводу та меляси цукрового заводу, які дуже забруднювали довкілля і вилучали з обігу великі території орних земель.

А куди і як утилізувати відходи органічного походження хлібоприймального підприємства (відвійки) комунального підприємства (мул), дефекатів (відходи цукрової промисловості) вирішив Майборода

Ярослав. Своїми дослідженнями він довів, що з цих відходів методом ферментації можна отримати прекрасні органічні добрива, які економічно вигідні у порівнянні з органікою, яка сьогодні є ще й дефіцитною, тому що дуже зменшилась кількість господарств, де вирощують ВРХ, що була джерелом органічних добрив. Цією роботою учень вирішує проблему збереження екологічної чистоти міста, зменшення комах, мишей, пацюків, які є збудниками різних хвороб. Використовуючи ці органічні добрива, людина може отримувати високі врожаї сільськогосподарських культур і вирішити проблему хліба.

Однією з концепцій авторської школи Захаренка є якісні і системні знання учнів, участь їх в олімпіадах, конкурсах від шкільного до державного рівня. Культ знань – заповітна мрія кожного вчителя. Він турбується, він шукає ту пружину, гайку, деталь дитячого організму, яка б сприяла появі бажання багато знати, бути ерудитом, опанувати те, що вимагає вчитель, що передбачено і непередбачено програмою. Дуже похвально, якщо проблемою переймаються і батьки, які у свої шкільні і студентські роки були не байдужі до науки.

Бажання бути першим, кращим генетично закладено в дитині, бо колись були такими батьки, можливо, діди і прадіди. Вчитель покликаний виховувати жадобу до знань вже з наймолодшого віку. Навчальне дослідження може бути реальним завдяки клопіткій, послідовній роботі з формування у старшокласників відповідних умінь і навичок до самостійної і творчої роботи.

У нашому ліцеї багато здібних дітей, які хочуть знати більше.

Саме ці діти входять до складу ліцейного олімпійського резерву. Вони переможці районних, обласних і Всеукраїнських олімпіад та конкурсу МАН.

Фото: Л.В.Ювшин і Яна Заховайко – переможець III-етапу МАН України

Не лишались поза увагою авторської школи питання ретельної турботи про здоров'я дітей, про їх фізичну витривалість. О.А. Захаренко писав: «Якщо в тебе змолоду є здоров'я, намагайся зберегти його до глибокої старості». Із цього приводу дає у своїх книгах поради щодо збереження здоров'я.

Курс біології як науки покликаний вирішувати питання охорони здоров'я дітей, збереження їх життя, попередження захворювань, дотримання здорового способу життя, здорового раціонального харчування, відсутності шкідливих звичок. Олександр Антонович доносив до свідомості дітей важливість поняття бути здоровим, довго жити. Ці теми

використовував навіть на шкільній лінійці. Ось початок одного із п'ятихвилинних виступів на шкільній лінійці: «Щоб людина довше жила, треба, щоб не старіла душа. А що таке душа? Мабуть, це просто внутрішній наш світ...»

Авторська школа ставить своїм завданням навчити дітей бачити красу і берегти її: «Ви придивіться, який красивий світ! Краса водиці в озері, яка хвилями йде до берега. Краса в камінчиках, у травинках, що перешіптуються про свої таємниці, краса в усьому. Чути спів пташиного польоту...»

Ми, вчителі біології, повинні навчити дітей бачити цю красу. Цьому сприяють екскурсії в природу (до річки, до квітучого саду, в ліс, на поле) , походи , екскурсії до пам'яток природи (дуб Залізняка, Пушкінська скеля). В ліцеї проводяться тематичні лінійки на екологічну тематику.

Ювшин Лідія Василівна,

учитель біології вищої категорії, учитель-методист